

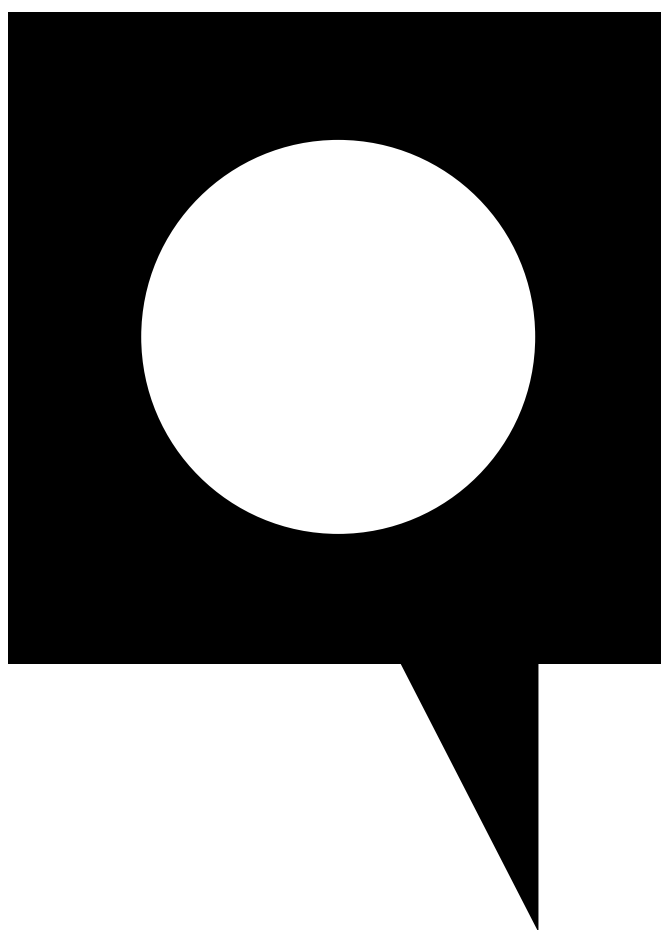
kunsten

nieuwsbrief 33

' 9 2

FEBRUARI 2006

CULTUUR + STAD

GEMEENTELIJKE

CULTUUR

POLITIEK

Inhoudsopgave

Nieuwsbrief Kunsten '92 nr. 33

februari 2006

Ten Geleide

Cor Wijn **Gemeentelijk cultuurbeleid moet volwassen worden**

Serie: de waarde van kunst

Aflevering 2: Krisztina de Chatel

Column Michiel Zonneveld

De wethouder als bescheiden passant

Tjeu Strous **Cultuurbeleid, een kwestie van de juiste taal**

Gemeenten, kies! (met beleid)

Interview met Waling Boers

Daar waar de mensen hun antennes hebben uitstaan (Büro Friedrich / Berlijn en UniversalStudios / Beijing)

Overzicht leden

CULTUUR + STAD

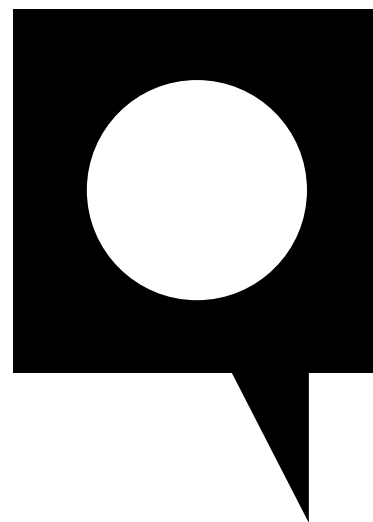
Voor u ligt een nieuwsbrief die bijna geheel is gewijd aan het gemeentelijk cultuurbeleid.

Op 8 maart aanstaande vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats en daarna zullen de politieke partijen met elkaar gaan onderhandelen over de samenstelling van het college en het collegeprogramma. De vraag wat de stad en cultuur voor elkaar kunnen betekenen, zal dan opnieuw aan de orde komen. Wij hopen met deze nieuwsbrief en het debat Cultuur + Stad de aandacht op van politici op dit onderwerp te vestigen en hen te overtuigen van het belang van een ambitieus en duurzaam cultuurbeleid. Een stad die op zijn toekomst is voorbereid maakt cultuur tot speerpunt van zijn beleid.

Ouderlijk huis-gedrag

Het cultuurbeleid van gemeenten lijdt aan 'ouderlijk huis-gedrag', stelt Cor Wijn in zijn bijdrage in dit nummer. Het verloopt nog steeds volgens dezelfde patronen als decennia geleden, terwijl de maatschappij sterk is veranderd. De plaats van cultuur binnen de gemeentelijke organisatie moet veranderen, vindt hij. Vraagstukken van kunst en cultuur moeten veel meer worden behandeld in samenhang met de harde sector van het gemeentelijke beleid. Het is een pleidooi voor het drastisch verbreden van de gemeentelijke culturele horizon: 'De samenwerking van cultuur met stedelijke (her)ontwikkeling, het beheer van panden, het midden- en kleinbedrijf, toerisme, welstand, monumentenzorg en dergelijke is aanzienlijk groter dan wanneer cultuur in de 'zachte hoek' zit. En wat zo aardig is: zo'n herpositionering levert niet alleen de cultuursector veel op, maar bevrucht ook het denken op de terreinen zoals genoemd.' De toememende verantwoordelijkheid van gemeenten voor het cultuurbeleid, gecombineerd met de groeiende betekenis van kunst en cultuur voor de stad, maken een dergelijke stap zo langzamerhand wel noodzakelijk.

Maar sterke cultuurwethouders zijn er

nauwelijks meer te vinden, volgens Michiel Zonneveld: de omloopsnelheid van politici ligt tegenwoordig zo hoog dat wethouders nog nauwelijks de kans krijgen gezag op te bouwen en erop toe te zien dat hun dromen ook worden verwezenlijkt. De politiek is ruiger geworden. Wisselende coalities met sterk uiteenlopende visies, waarover dan ook weer vaker conflicten ontstaan, besturen onze steden. Dit gecombineerd met bezuinigingen maakt de culturele infrastructuur extra kwetsbaar. Met name de afbraak op het gebied van muziekscholen en voorzieningen voor cultuureducatie trekt nu al diepe sporen, tot aan de kunstvakopleidingen toe. Door veel ad-hoc beleid en weinig aandacht voor het belang van duurzame voorzieningen en duurzame vernieuwing, kan dan snel een behoorlijk gat ontstaan.

Kunsten '92 vroeg organisaties uit alle geledingen van het culturele veld om hun belangrijkste 'hot items' op papier te zetten. Een selectie daarvan treft u in dit nummer. Via de website is de volledige reader te downloaden, inclusief een door deze organisaties voorgestelde 'gereedschapskist'. Ook vindt u daar de speerpunten van Kunsten '92 die voor een groot deel gebaseerd zijn op de bijdragen uit deze reader.

Marianne Versteegh,
Algemeen secretaris van Kunsten '92

Colofon

Redactie: Nicole Corstanje, Annemarie Koopman, Herber van de Minkelis en Marianne Versteegh
Aan dit nummer werkten mee: Waling Boers, Tjeu Strous, Cor Wijn en Michiel Zonneveld
Omslag en ontwerp: Mart. Warmerdam, Haarlem
Foto p. 9: Robert Lepage
Druk: Peco BV, Amsterdam

Abonnement/tevens donateurschap Kunsten '92
17,50 euro per jaar

Voor adresgegevens Kunsten '92: zie pagina 11

Gemeentelijk cultuurbeleid moet volwassen worden

Het cultuurbeleid van gemeenten lijdt aan 'ouderlijk huisgedrag'. Het verloopt nog steeds volgens dezelfde patronen als decennia geleden, terwijl de maatschappij sterk is veranderd. De plaats van cultuur binnen de gemeentelijke organisatie moet veranderen. En vraagstukken van kunst en cultuur moeten veel meer worden behandeld in samenhang met de harde sector van het gemeentelijke beleid. Ook moet cultuurbeleid niet louter worden vereenzelvigd met subsidiebeleid, want dat is een versimpeling van de werkelijkheid die de sector schaadt. Een pleidooi voor het drastisch verbreden van de gemeentelijke culturele horizon.

Een charmant boekje uit 1964, evenals zijn auteur reeds lang in de vergetelheid geraakt, geeft een aardige indruk van hoe ooit op lokaal niveau het cultuurbeleid begonnen is. Natuurlijk, reeds in de jaren dertig was er in enkele grote steden – en in het bijzonder in Amsterdam (Boekman!) – sprake van lokale cultuurpolitiek. Maar van een actieve bemoeienis van lokale overheden met het culturele leven is pas vanaf het einde van de jaren vijftig sprake. En zoals dat gaat: als de politieke aandacht groeit, groeit ook het ambtelijk apparaat. Vandaar dat Molendijk, oud-burgemeester van Amersfoort, in 1964 een geschrift publiceerde getiteld: *De culturele ambtenaar*. Het boek is in een aantal opzichten illustratief. Niet alleen is het, als vanzelfsprekend, geënt op de naoorlogse verheffingsidealen, maar ook geeft het aan hoe men in die tijd tegen het vak van cultuurambtenaar aankeek. Molendijk

De cultuurambtenaar netwerk wat af, maar niet binnen zijn eigen ambtelijke dienst

signaleert kritisch dat 'van deze groep van beleidsambtenaren slechts een gering aantal een op de levenstaak gerichte opleiding en vorming heeft genoten'. Hij vergelijkt deze situatie met ambtenaren jeugdbeleid (vaak gewezen jeugdleiders) en sportzaken (voormalig sportleraren) en concludeert dan dat 'het gehele probleem van de opleiding van cultuurambtenaren met spoed gezien moet worden'. Het boek eindigt met een pleidooi voor de oprichting van een centraal cultureel vormingsinstituut, want dat is volgens Molendijk 'voor de leidende figuren in de culturele afdelingen van het openbaar bestuur onontbeerlijk'.

Ouderlijk huis-patroon

Het betoog van Molendijk doet beseffen hoeveel er in veertig jaar tijd is veranderd. Het laat ook mooi zien waar het gemeentelijke cultuurbeleid in de kiem vandaan komt: van politici die het volk in aanraking wilden brengen met kunst en cultuur; van

Stanley Brouwn, Het Gebouw (2005), een beeldend kunstproject van BEYOND. Uitvoerend architect Bertus Mulder, projectmanagement Cor Wijn. Foto Bertus Mulder (2005).

ambtenaren die uit de sociaal-culturele hoek kwamen; en van organisatie-eenheden die georiënteerd waren op subsidieverstrekking. En het is deze achtergrond, gegroeid in de jaren zestig en zeventig en geconsolideerd in de jaren daarna, die tot op de dag van vandaag het kader vormt voor het gemeentelijke cultuurbeleid. In de raadsvergaderingen maken lokale politici zich, behalve om de budgetten, vooral druk over publieksappreciatie en bezoekersaantallen. Binnen het ambtelijk apparaat wordt cultuur steevast ondergebracht in een brede dienst samen met onderwijs, welzijn, sport, en soms volksgezondheid en sociale zaken. En het beleidsinstrument dat de revue passeert – in verkiezingsprogramma's, cultuurnota's en forumdiscussies – betreft bijna louter het subsidie.

Het is buitengewoon spijtig om te constateren dat het lokale cultuurbeleid er sinds zijn adolescentiejaren niet in is geslaagd zich van z'n ouderlijk huispatroon te ontdoen. Het beleid vertoont daardoor vaak een gebrek aan volwassenheid, een volwassenheid die andere sectoren vaak wel eigen is, al is het maar omdat opeenvolgende wet- en regelgeving van de rijksoverheid deze sectoren wel tot verandering dwong. Op het gebied van cultuur is er van oudsher weinig tot geen regelgeving die gemeenten voorschrijft wat te doen. Aan de ene kant is dat een zegen, omdat het lokale cultuurbeleid daarmee een van de laatst overgebleven vrijplaatsen vormt voor autonome gemeentelijke beleidsvorming. Maar aan de andere kant is het een last, want de grote speelruimte vraagt om eigen ideeën, eigen initiatief en eigen verantwoordelijkheid om de vrijheid vorm te geven. En daaraan ontbreekt het helaas soms. In het onderstaande geef ik twee voorbeelden van achterhaald 'ouderlijk huisgedrag' waarvan het lokale cultuurbeleid leidt.

Cultuur niet zacht maar hard

In veel gemeenten maakt cultuur zoals gezegd deel uit van een breder organisatorisch geheel, doorgaans aangeduid met 'dienst maatschappelijke aangelegenheden', 'dienst sociaal-culturele ontwikkeling' of gewoon: 'dienst onderwijs, welzijn, cultuur en sport'. Eigenlijk is dit traditionele beeld merkwaardig, want op de keper beschouwd heeft cultuur maar weinig raakvlakken met de genoemde terreinen. Van diverse gemeentelijke cultuurambtenaren weet ik dat ze met de collega's van onderwijs zelden, en met die van welzijn en sport eigenlijk helemaal nooit

Tallose raadleden en soms zelfs ambtenaren denken dat cultuurbeleid alleen gaat om het verdelen van subsidies

contact hebben – ambtshalve dan natuurlijk. Toch worden ze geacht met elkaar werkoverleg te hebben, beleid af te stemmen en kongsi's aan te gaan. Een verwrongen fenomeen, dat in de praktijk steevast tot gekunstelde situaties leidt.

Nog vreemder wordt het als je diezelfde cultuurambtenaren vraagt met welke collega's ze wel beroepsmatig contact hebben. Dan komen er heel andere sectoren uit: het grondbedrijf ('die heb ik elke week wel een paar keer aan de lijn'), de dienst ruimtelijke ordening, stedenbouw, monumentenzorg, economische zaken, toerismebevordering, financiën. Het blijkt dat de cultuurambtenaar een vehement netwerker is, iemand die lijnen legt naar tal van afdelingen en diensten – behalve die van zichzelf. Op het politieke niveau doet hetzelfde curieuze verschijnsel zich voor. Culturele onderwerpen worden behandeld in de raadscommissie maatschappelijke ontwikkeling, maar dat gebeurt doorgaans geïsoleerd van de andere agendapunten. En de broodnodige wisselwerking met de kwesties die in de harde sector spelen (grondbeleid, accommodatiebeheer, investeringsprogramma's, ruimtelijke visies) blijft ondertussen achterwege, want daarover gaat een andere commissie.

Horizon verbreden

Slechts enkele gemeenten hebben in de afgelopen jaren de consequentie uit deze mismatch getrokken en cultuur organisatorisch een plek gegeven in de hoek van economie, toerismebevordering, ruimtelijke ordening en stadsontwikkeling. Het zal niet verbazen dat dit beter blijkt te werken: de wisselwerking van cultuur met stedelijke (her)ontwikkeling, het beheer van panden, het midden- en kleinbedrijf, toerisme, welstand, monumentenzorg en dergelijke is aanzienlijk groter dan wanneer cultuur in de 'zachte hoek' zit. En wat zo aardig is: zo'n herpositionering levert niet alleen de cultuursector veel op, maar bevrucht ook het denken op de terreinen zoals genoemd. Ineens blijkt er bij het maken van een ruimtelijke structuurnota aanleiding te zijn om een museumkwartier of culturele wijk te maken. Ineens leent het instrument van het bestemmingsplan zich niet alleen meer voor codificatie achteraf, maar ook voor sturing vooraf in de zin van: dáár willen we die culturele functie hebben. Ineens kan er

met het grondbedrijf wel gesproken worden over wat nou eigenlijk 'marktconforme huur' betekent voor culturele instellingen. Ineens blijkt een verbouwing ook vanuit een Europees structuurfonds gefinancierd te kunnen worden. Ineens kan er wel met een culturele bril naar nieuwe architectuur gekeken worden. Ineens blijkt een actieplan cultuurbereik tóch iets te maken te kunnen hebben met erfgoededucatie. De eerste stap is om deze horizonverbreding op ambtelijk niveau te voltrekken, de tweede stap is de politieke vertaling ervan. En eigenlijk zou die volgorde andersom moeten, maar dat primaat durven de lokale politici zich vast niet toe te eigenen.

Meer dan subsidie alleen

In het verlengde van de herpositionering van de cultuurportefeuille ligt ook het tweede voorbeeld van ouderlijk huisgedrag dat dringend wijziging behoeft: de eenzijdige aandacht voor het instrument subsidie. Vele argeloze krantenlezers, maar ook tallose raadsleden en zelfs sommige ambtenaren leven in de veronderstelling dat het bij cultuurbeleid alleen maar draait om het verdelen en herverdelen van subsidies. Gelukkig is de werkelijkheid anders. In wezen staan gemeenten veel instrumenten ter beschikking om het plaatselijke culturele leven te bevorderen.

Behalve subsidies vallen te noemen:

- andere financiële voorzieningen zoals een percentageregeling beeldende kunst, een fonds beeldende kunst opdrachten, co-financieringsarrangementen met andere overheden (Europa, rijk, provincie, naburige gemeenten) of gezamenlijke acties met het lokale bedrijfsleven;
- accommodatiebeleid in de vorm van huurbeleid (al dan niet marktconform, al dan niet sectorspecifiek), investeringspolitiek en het vinden van adequate systemen van beheer (publiek, privaat, enzovoort);
- overleg en samenwerking met en binnen het culturele veld (via culturele raden, commissies, fondsen, platforms, stads-gesprekken en debatten);
- informatiebeleid in de zin van het bevorderen van een actieve openbaarheid, dat wil zeggen een goed functionerende plaatselijke pers (inclusief lokale omroep), gemeentelijke informatie-dienst en bibliotheek;
- beleid om de cultuurdeelname van mensen met een laag inkomen te bevorderen, bijvoorbeeld via kortingspassen of cultuurpassen;
- het toekennen van kunstprijzen aan makers en instellingen;
- het faciliteren van openluchtevenementen (organisatorisch, vergunningtechnisch, de locatie en faciliteiten ter plekke);
- het voeren van een actief ruimtelijk beleid via bestemmingsplannen, structuurplannen, stadsvernieuwingsplannen, stedenbouwkundige plannen, een sturend monumentenbeleid et cetera;
- het stimuleren van culturele broedplaatsen.

Noodzaak van een ruimtelijk beleid

Het is spijtig dat in de cultuursector de nadruk soms zo sterk op het verdelingsvraagstuk ligt. Zeker op lokaal niveau wordt het belang van een andersoortige overheidsbemoediging, een bemoediging die zich richt op de totstandkoming en het behoud

Krisztina de Chatel

Het was mooi weer. Achter de tribune van de Docklandshal (NDSM-werf) liepen dansers en medewerkers van de afdeling Afvalinzameling van stadsdeel Amsterdam Oud-Zuid ietwat zenuwachtig op en neer. Op een grote tafel stond water, koekjes en andere versnaperingen. Veel bier in de koelkast voor na de voorstelling, als de try-out van Zooi achter de rug is. 'Spannend hè, Krisztina' zegt Toon, die zo op moet voor een solo met een bezem in zijn hand. Wij hadden al een paar voorstellingen overdag in het Vondelpark achter de rug, maar om letterlijk in de schijnwerpers te staan is toch wat anders. Zal het publiek de moeite nemen om naar Amsterdam-Noord te komen?

foto Zooi (2005).

De voorstelling begint. De grote schuifdeur van de hal gaat open. Zeven voertuigen van de Afvalinzameling rijden triomfantelijk de hal binnen op een ouverture van Rossini. Het publiek begint spontaan te klappen. Ziet men dezelfde wagens niet dagelijks op straat? Jawel, maar nu wordt er wel gejuicht.

Er zal iets geweest zijn waardoor men zo enthousiast was. Ik kan het alleen vermoeden, ernaar gissen: de combinatie van het één en het ander. Ik heb ingezoomd op het gewone en het werd ongevoel. Echt verklaren kan ik het niet. Alle voorstellingen waren uitverkocht. Ben ik opeens toegankelijk, populair? Was voor mij het maakproces opeens anders? Nee. Het was een andere invalshoek, maar met dezelfde esthetische en ruimtelijke principes.

Neem eens Lines, 1979. In de Arnhemse Schouwburg hadden we zes toeschouwers. Niettemin, Henk Boerhof, de artistiek directeur van de schouwburg, hield vol. Op toneel stonden twintig neonbuizen. Vijf dansers verschoven zich tussen de buizen, met eenzelfde pas,

veertig minuten lang. De eerste helft was op muziek van de inmiddels te populaire Philip Glass, de andere helft in stilte. Loodzwaar om te doen en om naar te kijken. Is dat een bezwaar? In de krant stond 'fraai maar saai'. Niets van aantrekken.

'Kunst kan het leven niet veel makkelijker maken, maar helpt je toch de wereld anders te zien dan een zwart gat.'

Inmiddels, ruim 25 jaar later, Zooi. Zeven dansers met dertien vuilnismannen bewogen net zo strak en streng in de lijn, weliswaar met een volstrekt andere dynamiek. Toegegeven: veel aantrekkelijker. Maar het zware, statische Lines heeft net zo haar waarde, al is het niet zo aantrekkelijk. Kortom: het moest van mij, ik kan er niets aan doen. Is mijn conclusie soms dat het moeilijke ook moet? Inderdaad. Toegankelijk of ontoegankelijk, de hoofdzaak is dat het vakkundig is. Als kunst waardevol wil zijn, moet er

respect zijn voor het ambachtelijke. En een ambacht leren waarderen is moeilijk. Kunst brengt je in een andere wereld. Kunst kan het leven niet veel makkelijker maken, maar helpt je toch de wereld anders te zien dan een zwart gat. Ik zie licht, het verwondert me. Niet iedereen ziet het. Ik doe een poging. Ritme, kleur, een object dat je net onder ogen had. Kunst kan dat benadrukken, vergroten, met de lens van andermans oog. In een combinatie brengen, waardoor je ogen worden geopend, je wordt je bewust van andere opties. Het donkere gat wordt minder donker.

Valt dit te beschrijven of uit te leggen? Niet echt. Kunst is emotioneel en subjectief (net als dit stuk) en kan toch iets voor anderen betekenen. En daar zit zijn waarde in. Je doet het voor jezelf, in de hoop dat het communiceert. Dan wordt zijn waarde pas verzilverd.

Krisztina de Chatel is artistiek leider van de Dansgroep Krisztina de Chatel. Dit is het artikel in de serie 'De waarde van kunst'. De eerste aflevering verscheen in Nieuwsbrief 32 (november 2005).

De wethouder als bescheiden passant

Michiel Zonneveld

Het leek een gemakkelijke vraag: wie is nu de beste wethouder van cultuur? Dagenlang belde ik rond met mensen die het zouden moeten weten. De een is bijvoorbeeld een bevriende journalist die al jaren over cultuur schrijft, de ander een voormalig topambtenaar, en weer een ander was jarenlang een burgemeester in een grote stad.

Niemand van hem lukte het meteen een antwoord te geven op de vraag.

Eén antwoordde na een lang zwijgen: Eric Anthonis.

Maar Anthonis is geen bestuurder meer.

Bovendien is het een Belg, de voormalig schepen van Antwerpen om precies te zijn.

Een ander noemde, na lang gepeins, de Haagse VVD-wethouder Else Van Dijk. Maar zij zit nog maar anderhalf jaar op haar post en moet maar afwachten of ze wethouder blijft.

Is er een reden voor deze schrale oogst?

Cultuurwethouders waren in het verleden zelden de meest prominente leden van een college. Cultuur was een post die je er, ook in de grote steden, bij deed. Of een functie die gerust aan een politiek minder begaafde kon worden overgelaten.

Er waren wel belangrijke uitzonderingen op de regel, zoals de Rotterdamse wethouder Joop Linthorst, een man zonder wie de Schouwburg, De Kunsthal en het Museumpark er niet zouden zijn gekomen. Hij was ook wethouder van financiën, maar bijna net zo veel van cultuur. Een ander voorbeeld is de Groningse wethouder Ypke Gietema van wie de naam voor altijd verbonden zal blijven aan het Groninger museum.

Niet toevallig waren het sociaal-democraten. Mannen die geloofden dat de politiek een rol had bij het verspreiden van cultuur.

Niet toevallig ook waren het wethouders die langer dan tien jaar in het college zaten, mannen met gezag dus die bovendien de tijd hadden erop toe te zien dat hun dromen in daden werden omgezet. De kans dat er een nieuwe lichter Gietema's, Linthorsten (en in die rij past zeker ook voormalig wethouder Gerrit Schoenmakers van Middelburg) komt, is niet groot. Door bezuinigingen op de gemeentefondsen ontbreekt voorlopig het geld voor grootse plannen. Het ideaal het volk te verheffen is bovendien samen met het socialisme ten grave gedragen.

Maar het lijkt er vooral op dat wethouders geen tijd meer krijgen uit te groeien tot geweldenaren. Burgers hebben door het referendum een mogelijkheid gekregen om ambitieuze plannen zoals de bouw van het Groninger museum voortijdig te torpederen..

Ook voor het overige is de politiek ruiger geworden.

Verkiezingen zorgen met grote regelmaat voor ingrijpende veranderingen in de lokale verhoudingen. Tussen de verkiezingen is het allerm minst rustig. Onlangs werd bekend dat in de periode 2002-2005 een kwart van de wethouders tot aftreden is gedwongen.

De moderne wethouder, vooral die van cultuur, is een bescheiden passant geworden.

Michiel Zonneveld is freelance journalist.

Gemeentelijk cultuurbeleid moet volwassen worden

vervolg van p. 4

van gebouwen, voorzieningen en strategische plekken, steeds groter. Tot het midden van de jaren negentig ging dit vaak 'van-zelf'. Panden werden gekraakt of door het grondbedrijf van gemeenten voor semi-permanent gebruik uitgegeven aan kunstenaars om leegstand en verval tegen te gaan. Aan deze situatie is in veel steden een einde gekomen. Gebrek aan betaalbare accommodaties om te werken en te repeteren is daardoor langzamerhand een van de grootste problemen van de cultuursector is geworden. In de grotere steden, waar de onroerend-goedmarkt onder grote spanning staat, gaan steeds meer locaties verloren die in beginsel geschikt zijn voor cultureel gebruik. Oude scholen, ziekenhuizen, kerken, kloosters, bioscopen en fabriekspanden vallen in handen van projectontwikkelaars en worden getransformeerd tot appartementen en kantoorruimten: een onomkeerbaar proces dat grote gevolgen heeft, niet alleen voor de culturele sector maar ook voor de manier waarop burgers hun stad kunnen beleven. Deze ontwikkelingen leidt in de

stadscentra tot een steeds groter gebrek aan gebouwen die een culturele en publieke of semi-publieke functie kunnen vervullen. Dit kan op termijn negatieve gevolgen hebben voor de vitaliteit van de stad. Een paar grote steden zijn zich hiervan bewust en voeren daar ook beleid op: ze hebben aandacht voor ruimtelijke-orderingsaspecten en sturen evenzeer met behulp van de gemeentelijke investeringsplanning als met het subsidie-instrument. In veel middelgrote en kleine steden is het besef van de noodzaak van dit nieuwe type van ruimtelijk en fysiek beleid echter nog nauwelijks doorgedrongen. Het is te hopen dat hierin in de komende periode verandering komt en dat het lokale cultuurbeleid subtieler en rijker geschakeerd wordt dan het louter beantwoorden van de digitale vraag die al ruim een halve eeuw aan de orde is: gaat de subsidie omhoog of omlaag?

Cor Wijn is adviseur cultuurbeleid en vennoot bij Hylkema Consultants

CULTUURBELEID, EEN KWESTIE VAN DE JUISTE TAAL

De portefeuille kunst en cultuur ging in Rotterdam in 2002 naar de VVD, de kleinste coalitiefractie in Rotterdam. De 'zware' portefeuilles zoals stadsontwikkeling en havenzaken gingen naar de grote winnaar van de verkiezingen, Leefbaar Rotterdam (LR). Het CDA kreeg integratie, onderwijs en welzijn. De wethouder voor cultuur kreeg die portefeuille 'erbij' nadat hij eerder de door hem begeerde portefeuille openbaar vervoer binnengehaald had. Uit deze inleiding blijkt hoe het belang van kunst en cultuur bij de formatie in de Rotterdamse werkelijkheid werd ingeschat. Het was (en is) een portefeuille die je erbij krijgt.

Niet uitgesloten moet worden dat bij een gunstige uitslag voor LR dit keer de maker van de afgelopen vier jaar, Pastors in hoogsteigen persoon, cultuur 'erbij' gaat doen. Naast ruimtelijke ordening of havenzaken. Pastors is namelijk helemaal niet tevreden over de manier waarop kunst en cultuur ook de afgelopen vier jaar opnieuw de dans zijn ontsprongen. Want zoveel is wel duidelijk geworden. Alle aanvallen die LR bij aanvang van de regeerperiode in gedachten had op het domein van de subsidieverslinders, hebben gefaald. Cultuurwethouder Hulman, de wethouder van Vervoer en Vervoering, aanvankelijk zeer aarzelend begonnen op een voor hem onbekend terrein en ook nog eens stuitend op een muur van argwaan bij het culturele leven, ontwikkelde zich in de afgelopen vier jaar tot een steeds enthousiaster pleitbezorger voor kunst en cultuur en wist op ingenieuze wijze de snode plannen van de LR-collega's te dwarsbomen. CDA, VVD en PvdA vonden elkaar daarin wonderwel en maakten LR vleugellam. Daarmee kan achteraf worden vastgesteld dat kunst en cultuur zich wonderwel hebben kunnen handhaven.

Gouden eieren

Voor een deel is dat inderdaad te danken geweest aan een steeds beter opererende wethouder en aan brede steun binnen de gemeenteraad voor het culturele klimaat in Rotterdam. Maar voor een deel is dit ook het gevolg van het ook in LR schietende inzicht, dat je de gouden eieren niet onder de Rotterdamse hen vandaan moet halen. Halverwege deze regeerperiode werd door het gemeentebestuur door LR wethouder van Sluis van economie een zware denktank aan het werk gezet onder de naam Economic Development Board Rotterdam. Deze club, onder leiding van ex-staatssecretaris van Financiën Steven van Eijck, helpt het gemeentebestuur met het aanduiden van de koers die de stad de komende jaren moet varen. De EDBR heeft drie terreinen aangegeven waarop Rotterdam grote kansen heeft: de haven en aanverwante bedrijvigheid, het medische complex en... de creatieve industrie. Daarmee is vanuit onverdachte hoek (in de EDBR zit maar één persoon uit de cultuursector, Sandra den Hamer van het Internationaal Filmfestival Rotterdam) aangegeven dat creativiteit, die je voor een belangrijk deel terugvindt in de cultuursector, voor de toekomst van de stad van het grootste belang is. Zowel een onlangs gepubliceerd onderzoek van de Stichting Economisch Onderzoek als de Atlas der Gemeenten hebben de oorzaak-gevolg relaties nauwkeurig vastgesteld: om voldoende creatieve mensen naar Rotterdam te krijgen (waardoor de creatieve industrie voldoende potentiële werknemers aantreft) moet de 'quality of life' hoog zijn. In die quality speelt het culturaanbod een heel belangrijke rol. Er is, met andere woorden, een rechtstreekse relatie tussen cultuur en de economische opbloei van een grote stad. Zelfs wethouder Pastors weet dit inmiddels en handelde er ook naar. Toen halverwege de regeerperiode een aantal kleine culturele ondernemers zich meldden bij de wethouder stadsontwikkeling vanwege

het ontbreken van bedrijfsruimte, haalde hij een succesvol bemiddelingsbedrijf binnen dat in Den Haag ervaring had opgedaan met de verhuur van leegstaande rijksgebouwen. En met succes. Een moloch als het Ontwikkelings Bedrijf Rotterdam kwam in beweging en ineens was er ruimte voor een aantal theatergezelschappen, voor het experimenteel muzikale genootschap Worm, voor een literair blad als Krakatau, ja zelfs het nieuwe conglomeraat van literaire bladen en uitgevers onder directie van Passionate had een nieuwe huisvesting kunnen betrekken als ze wat gretiger gereageerd hadden. Kortom, er zat ineens trek in de schoorsteen; zelfs bij 'cultuurhater' Pastors.

Juiste taal

Wat kunnen we hieruit concluderen. Voor cultuur staan alle signalen op groen, mits er tactisch geopereerd wordt. Iedereen weet dat cultuur een bindmiddel is in een stad waarin integratie en diversiteit een huwelijk moeten aangaan. Langzamerhand weet ook iedereen dat cultuur meer is dan potverteren. Cultuur is business! Zowel in de zin van directe als in aanjagende zin. Samenwerking tussen grote en kleine instellingen heeft de afgelopen jaren onheil weten te voorkomen. Samenwerking en ruimte voor aanstormend talent zullen ook de komende jaren de toverwoorden binnen de sector blijken te zijn. En enthousiasme! Als de juiste taal maar gesproken wordt, de taal die door de regerende partijen bepaald wordt (waarbij de alledaagse taal van de PvdA steeds minder verschilt van die van LR) blijkt zelfs een Pastors bereid voor cultuur de handen uit de mouwen te steken. Eigenlijk hoeft de culturele wereld in Rotterdam helemaal niet bang te zijn. Talent en durf genoeg. Kansen te over. Nu de juiste woorden nog.

Tjeu Strous is Hoofd afdeling Advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Gemeenten, kies! (met beleid)

Kunsten '92 vroeg organisaties uit alle geledingen van het culturele veld om hun belangrijkste 'hot items' op het terrein van gemeentelijk cultuurbeleid op papier te zetten. Een selectie.

Ruimtelijke kwaliteit behouden en scheppen

'Lang niet iedere gemeente voert een specifiek beleid gericht op architectonische en landschappelijke kwaliteit. Als dat al gebeurt, dreigt het onderwerp ondergeschikt te blijven aan 'dringender' thema's als veiligheid en economie. Alsof er gekozen moet worden voor het een of het ander. Maar de stelling is te verdedigen dat maatregelen op de genoemde gebieden elkaar versterken. Dat ruimtelijke kwaliteit bijdraagt aan het economische en sociale klimaat – en omgekeerd.', aldus Cilly Janssen en Indira van 't Klooster van Architectuur Lokaal. Zij zijn niet de enigen die een dergelijke handelswijze van gemeenten signaleren. 'Het belang van monumentenzorg lijkt in eerste instantie wel goed 'tussen de oren' te zitten, stelt Jan Willem van Beusekom (Nationaal Contact Monumenten). 'Vaak wegen bij beslissingen over ruimtelijke ontwikkelingen de economische motieven echter zwaarder. Dit terwijl monumenten bijdragen aan de herkenbaarheid, de identiteit, het thuis voelen, de geborgenheid en de veiligheid. Kortom, juist die waarden waarvan we in toenemende mate beseffen dat we die in de moderne maatschappij ontberen.'

Hoe kunnen gemeenten ruimtelijke kwaliteit behouden en nieuwe vormen ervan scheppen? Onder andere door heldere ambities te formuleren en die financieel te onderbouwen, meent Architectuur Lokaal. Maar 'daarvoor hebben gemeentebestuurders eerst een groter zelfbewustzijn nodig. Als zij om te beginnen beseffen dat er wat te kiezen is, zullen zij ook bewuster kiezen en sturen op kwaliteit.' Bij welstand speelt eerder onverschilligheid. Het heeft Flip ten Cate (Federatie Welstand) altijd verbaasd dat lokale politici zo weinig belangstelling toonden voor de welstandsnota, waarin zij zelf moesten vastleggen welke buurten zij waardevol vonden en waarom. 'Je wordt toch raadslid omdat je iets wil met je gemeente?' Ook voor vormgevingsbeleid hadden gemeenten tot voor kort weinig belangstelling, meldt Natascha Drabbe van de Premsela Stichting. In 2004 organiseerde zij hierover een werkconferentie voor gemeenten, provincies en regionale designcentra, waarvan de conclusie was dat gemeenten en provincies geen uitvoeringsprojecten moeten doen, maar visie ontwikkelen. Zij zouden ook meer integraal en minder sectoraal moeten opereren. Daarnaast zouden gemeenten kunst en cultuuraspecten standaard in planningsprocedures mee moeten wegen. Wilfried Lentz (Stichting Kunst in de Openbare Ruimte): 'Kunstenaars leveren niet alleen een fysieke bijdrage in de openbare ruimte. Kunstenaars leveren ook een bijdrage aan het ontwerp van de leefomgeving in samenwerking met stedenbouwers en architecten.' Ook op het terrein van monumentenzorg is afstemming belangrijk. 'In een advies over de vermindering van het aantal rijksmonumenten heeft de Raad voor Cultuur onlangs geadviseerd het bouwkundige erfgoed meer museaal te benaderen. Het belangrijke aspect van ruimtelijke samenhang ontbreekt daarin volledig', zegt Van

Beusekom. Bij archeologie speelt het voorkomen van schade aan het bodemarchief. Dorien Scheerhout (Stichting Nederlandse Archeologie): 'Door ook deze belangen in een vroegtijdig stadium in de afwegingen te betrekken kan de planvorming zo nodig worden aangepast.'

Kunsteducatie en amateurkunst

'Kunsteducatie laat mensen kennismaken met kunst- en cultuuruitingen, verdiept het inzicht daarin, en schoolt amateurkunstbeoefenaars. Kunsteducatie vormt de schakel tussen amateurkunst en professionele kunst, en daarmee de basis voor een levendige culturele stad', stelt Femie Willems van De Kunstconnectie. 'In de afgelopen jaren is er door de rijksoverheid een krachtige impuls gegeven aan met name het binnenschoolse kunsteducatiebeleid, maar daarvoor is een goed functionerende lokale infrastructuur van essentieel belang. De realiteit is echter dat er op dit moment op grote schaal bezuinigingen in de sector plaatsvinden en er op steeds meer plekken buitenschoolse kunsteducatieve infrastructuren afgebroken worden.' Willems pleit daarom voor zowel een betere afstemming van het kunsteducatiebeleid tussen overheidslagen (om bezuinigingen en substitutie van middelen tegen te gaan), als voor een integrale strategieontwikkeling binnen de gemeente. Daarin zouden binnenschoolse en buitenschoolse kunsteducatie en educatie door kunst- en erfgoedinstellingen goed op elkaar afgestemd moeten worden.

Ook kunsteducatie op school is van essentieel belang voor cultuuroverdracht, benadrukt het Contactorgaan Nederlandse Orkesten. 'Wanneer dat nu niet alle aandacht krijgt, zijn de orkesten binnen enkele decennia hun publiek – en hun bestaanrecht – kwijt.'

Ondanks de grote waarde die overheden traditioneel aan amateurkunst als middel voor maatschappelijke cohesie zeggen te hechten, is de afgelopen jaren ook op amateurkunst fors bezuinigd. 'De stad is een smeltkroes van economisch verkeer. We hebben er heel veel geld voor over om dit verkeer de ruimte te geven. Maar de stad komt tot leven door intermenselijk verkeer. Geef dat de ruimte', schrijft Jos van Dijk namens het Platform Amateur Kunst. Het PAK beveelt gemeenten aan vooral in mensen te investeren en daarbij van een goede balans tussen structurele en projectmatige ondersteuning uit te gaan. Daarnaast moeten gemeenten amateurkunstinitiatieven in staat om te stellen samen te werken met professionals.

Mediabeleid

Zowel bibliotheken als lokale omroepen hebben als hoofdtaak burgers in staat te stellen op een volwaardige manier aan de kennissamenleving deel te kunnen nemen. Hun situatie verschilt echter nogal. De bibliotheken zijn verwickeld in een langdurig herstructureringsproces, waarbij alle overheidslagen en de

branche zelf zijn betrokken. Hoewel de inhoudelijke vernieuwing trager gaat dan voorzien en er minder geld beschikbaar is dan nodig, is de Vereniging van Openbare Bibliotheken redelijk tevreden. Gemeenten moeten hun bibliotheken actief blijven steunen bij de afronding van het vernieuwingsproces en hun rol als opdrachtgever nadere inhoud geven.

De problemen bij de lokale omroepen zijn van een andere aard. Maar liefst 70% (!) krijgt minder van de gemeente dan het bedrag per inwoner dat voor lokale omroepen in het gemeentefonds is gestort. De Organisatie van Lokale Omroepen Nederland pleit daarom voor oormerking van deze middelen in het gemeentefonds, en als dat niet kan, voor onderbrenging ervan in een apart fonds. Daarnaast pleit OLON voor meerjarige financiering en voor waarborgen voor de onafhankelijkheid van deze omroepen.

Steden, podia en productie

'Sinds de jaren negentig wordt in toenemende mate beseft dat de aantrekkingskracht van een stad vooral wordt bepaald door de vraag of mensen er graag willen wonen en dat – vooral de wat hoger opgeleiden – die keuze sterk laten bepalen door wat er – NA HET WERK – in een stad te beleven valt: cultuur, sport, natuur, horeca, en van dezen vooral cultuur en podiumkunst. En sterker, dat de blijde aanwezigheid van deze hoger opgeleide klasse op zijn beurt de belangrijkste magneet en motor is voor nieuwe bedrijvigheid', begint Hans Onno van den Berg de bijdrage namens de VSCD. 'Het is dan ook hoog tijd de portefeuille cultuur niet langer te zien als een restportefeuille waar de partij die er bij de formatie bekaaid af is gekomen blij mee wordt gemaakt, maar als kernportefeuille van stedelijke ontwikkeling.' Gemeenten zijn bovendien de grootste financiers van cultuur en veel consistent in hun beleid dan het rijk. Gemeenten zouden daarom hun taken richting productieondersteuning moeten uitbreiden. 'Durf te investeren, begin een stadsgezelschap, haal kunstenaars binnen en vraag het rijk om herstel van een historische vergissing: reshuffel de andere kant op.'

De drie stedelijke netwerken (Amsterdam, Maastricht en Den Bosch, de laatste op persoonlijke titel) waarvan Kunsten '92 een bijdrage ontving, benadrukken eveneens in meerdere of mindere mate het belang van de verbinding tussen de portefeuilles cultuur, ruimtelijke ordening en economie. Voor de opvatting de productieondersteuning geheel richting gemeenten te 'reshuffelen', is minder animo. Alleen Leo Swinkels (Kultureel Overleg Maastricht) zou het beter vinden als het rijk direct met een de belangrijkste stedelijke knooppunten afspraken maakt over de kunstproductie.

Ook bij andere podiumkunstorganisaties is geen uitgesproken steun voor decentralisatie. Hoewel theater volgens Jaap Jong (VNT) altijd lokaal ontstaat en het huidige podiumkunstenaanbod problemen ondervindt bij het vinden van lokaal draagvlak, gaat hij voorlopig niet zover een andere taakverdeling tussen overheden te bepleiten. De podiumkunstensector moet eerst de eigen sector, inclusief omgeving, analyseren en op grond daarvan met voorstellen komen. Geert Overdam (Festival Boulevard) redeneert zelfs bijna andersom: 'In bijna alle gevallen konden zomerfestivals zich ontwikkelen door jarenlange investeringen door gemeenten en provincies. Dit zou eindelijk eens door het Rijk beloofd moeten

worden, door de zomerfestivals direct vanuit de rijksmiddelen op een behoorlijk niveau en meerjarig te ondersteunen of door geoormerkte rijksmiddelen hiervoor beschikbaar te stellen aan de gemeenten.' Ook voor Ton Driessen (werkgroep Culturele Infrastructuur Brabant) ligt het belangrijkste knelpunt voor de podiumkunstinstanties ergens anders, namelijk in het feit dat er – ondanks de ambities ten aanzien van Brabantstad – onvoldoende samenwerking en afstemming is tussen de verschillende gemeenten.

Een andere meermaals genoemde aanbeveling is dat gemeenten heldere keuzes moeten maken over de maat en reikwijdte van te financieren culturele instellingen. Siebe Weide (VNPf): 'Het gaat om vragen als: Wat is je ambitie als stad? Wil je uitblinken met interessante programmering of niet? Wat zijn de functies van het podium?' Dit geldt eveneens voor musea. 'Musea dienen zich af te vragen welk niveau hen past, net als gemeenten hun positie ten opzichte van het museum moeten bepalen', aldus Kees van Twist namens de Nederlandse Museumvereniging.

'Maar de financiële uitgangspunten moeten goed zijn. 'Je mag van een museum wel commercieel gedrag verwachten, het is en wordt daarmee nog geen commerciële onderneming. Een (stedelijk) museum moet bijvoorbeeld over voldoende middelen kunnen beschikken voor een deugdelijke depotruimte. Alleen dan kun je de collectie – voorwerpen van geschiedenis en kunst – bewaren voor de toekomst.' Gerard Bunnik (Nederlands Fonds voor de Film) zit voor de filmtheaters op dezelfde lijn. 'Filmtheaters in de zin van de Handreiking Filmtheaters van de VNG moeten voor financiering een beroep op hun gemeente kunnen doen.'

Aan de andere kant kun je ook een beetje te veel je best doen commercieel te werken, stelt Michiel Van der Kaaij (FKU). 'De trend bij gemeenten is om de kunstuitleenfunctie zoveel mogelijk zelfstandig te laten draaien, naast de speciale gesubsidieerde activiteiten. Maar in de praktijk is 'een beetje marktconform werken' niet mogelijk. Sterker nog, veel kunstuitlenen dreigen daardoor tussen wal en schip te geraken.' Het Nederlandse subsidiesysteem is namelijk niet toegesneden op cultureel ondernemers en frustriert het 'zelf verdienen bovenop subsidies'.

Tenslotte zouden steden meer oog moeten hebben voor het stimuleren van innovatieve productie en vernieuwende programmering. Alle stedelijke overleggen vestigen hier aandacht op. Zowel Maastricht als Den Bosch zou hierin achterblijven. Maastricht vanwege een vrij behoudende politieke cultuur en het opheffen van het projectenbudget; Den Bosch vanwege het ontbreken van een lange termijn visie voor cultuur en een onderbezet, op beheer gericht ambtelijk apparaat. In Amsterdam is het ontbreken van goedkope woon- en werkruimte nog steeds een probleem, zo blijkt uit de aandacht hiervoor van zowel ACI, FNV KIEM als het Netwerk Broedplaatsen Amsterdam. Omgekeerd zou de maatschappij ook veel meer profijt van het creatieve vermogen van kunstenaars kunnen hebben dan nu het geval is, stelt Jo Houben (Kunstenaar&CO). 'Gemeenten zouden kunstenaars vanwege hun expertise (dus betaald) in diverse maatschappelijke domeinen in kunnen zetten.'

Daar waar de mensen hun antennes hebben uitstaan

Waling Boers was onder meer tentoonstellingsmaker, publicist en docent aan de kunstacademie van Den Bosch voordat hij in 1997 naar Berlijn vertrok om daar BüroFriedrich op te richten. In 2001 was hij samen met Saskia Bos (indertijd directeur van De Appel) medecurator van de Berlin Biënnale voor hedendaagse kunst (49 kunstenaars uit 31 landen). Sinds november 2005 is hij ook directeur van het mede door hem opgerichte UniversalStudios in Beijing.

Waarom indertijd naar Berlijn?

Berlijn was een interessante plek om naar toe te gaan, om de kunst te bekijken en om te zien hoe die zich er ontplooidde. Wanneer het gaat om jonge eigentijdse kunst vind ik het interessant om in een situatie te opereren die nog niet gefixeerd is. Het was een klimaat van uitwisseling, van discours over de noodzakelijkheid van kunst.

En BüroFriedrich?

Ik kreeg het idee om er ook iets te gaan doen. Je praat daarover met anderen, die reageren positief en zo is het balletje gaan rollen. In 1997 is BüroFriedrich van start gegaan aan de Friedrichstrasse in het voormalige Tsjechische Cultureel Instituut dat later gesloopt zou gaan worden. Het eerste driekwart jaar heb ik de boel met eigen geld draaiende gehouden. We presenteerden multimediale internationale beeldende kunst vooral in relatie tot andere disciplines zoals vormgeving, mode en architectuur. De exposities, met ook werk van onder andere Rineke Dijkstra, Arnout Mik, Marijke van Warmerdam, Viktor & Rolf enzovoort, sloegen aan, ook bij de pers. Na de officiële opening meldden zich particulieren die het initiatief financieel wilden ondersteunen. De Nederlandse overheid heeft

Yang Fudong (Shanghai), *Honey*, 2003; BüroFriedrich, 2003

vervolgens met de zogeheten HGIS-cultuurgelden een doorstart en verdere professionalisering mogelijk gemaakt. BüroFriedrich zet zijn activiteiten nog steeds voort, zowel in Berlijn als ook in Beijing waar het sinds kort een tweede vestiging heeft in de vorm van UniversalStudios-beijing (US-b)

Waarom onderscheiden BF en US-b zich van andere instellingen voor beeldende kunst?

Beide organisaties zijn relatief klein met een flexibel en effectief apparaat, ingericht om eigentijdse beeldende kunst zichtbaar te maken. Het presenteren van inhoudelijk interessante tentoonstellingen die het publiek bereiken en publiekelijk bediscussieerd worden, is de hoofdfunctie. Ook wordt er werk verkocht. Als Center for Contemporary Art worden zij gefinancierd met sponsorgelden en met overheidsgelden. In onze huidige neoliberale, of kapi-communistische samenlevingen bemoeilijkt een te grote eenzijdigheid in financiële fundering het

werken als instelling, die als rol heeft haar voelhorens uit te steken en het nog niet zo zichtbare, zichtbaar en toegankelijk te maken.

Als tegenprestatie van subsidies dient men in toenemende mate politieke agenda's uit te voeren. In dat krachtenveld van markt enerzijds en politiek anderzijds wil ik een soort middenpositie vinden, met uitsluitend als doel datgene te laten zien, en als partner mede te produceren, wat als kunst interessant gevonden kan worden. Kunst is daarmee financieel weliswaar niet onafhankelijk, maar de afhankelijkheid beperkt zich niet tot één sector.

En waarom Beijing?

Na een paar projecten met Chinese curatoren en kunstenaars in BF, ben ik uitgenodigd om naar China te komen, en dat beviel me wel. Het werden meer projecten en meer initiatieven en op een gegeven moment hadden we het erover om zo iets als BF daar op te zetten. Uit de praktijk van BF is in november 2005

UniversalStudios-beijing opgericht, met kunstcriticus en curator Pi Li als mede-directeur.

Hoe krijg je zoiets financieel voor elkaar?

Het grootste deel van het budget is in sponsorcontracten vastgelegd met privé-persoonen die we bijvoorbeeld adviseren bij het realiseren van een prijs, het aanleggen van een verzameling of het toegankelijk maken van specifieke aspecten

De huidige verstandhouding tussen overheid en kunstwereld is eigenlijk die van een soort Koude Vrede

in kunst en vooral vormgeving. Verder werken we projectmatig veel samen met alle mogelijke partners in China en daarbuiten. De nieuwe situatie in China is deels reden geweest om te kijken hoe een organisatie als BF en US-b daar kan functioneren.

Hoe is die situatie?

Interessant, mede vanwege de opkomende markteconomie. Tot de vroege jaren negentig was er geen kunstwereld zoals wij die kennen. Buitenlandse belangstelling voor schilderkunst uit China is vooral ontstaan door journalisten en medewerkers van buitenlandse ambassades en internationals die daarover berichtten. Nu wordt Chinese kunst met grote groepstentoonstellingen in het Westen gepresenteerd en worden er op veilingen sterk oplopende bedragen voor betaald. Het artistieke landschap wordt daarmee eenzijdig belicht. De nadruk ligt op het werk dat met een grijns voor de markt wordt geproduceerd en in Westerse ogen typerend voor ideologisch China is. Verder kent Beijing geen subsidie- of opdrachtenbeleid, noch musea voor hedendaagse kunst. Dat wordt niet als een probleem ervaren. Met het wakend oog van de overheid is men al te goed vertrouwd. Versoepeling daarin is tegenwoordig wel merkbaar. Vooral bij film en literatuur was de controle groot. Deze heeft nu plaatsgemaakt voor adviezen, waarmee de wederzijdse relatie wat meer ontspannen is geworden.

De huidige verstandhouding tussen overheid en kunstwereld is eigenlijk die van een soort Koude Vrede. De jongere generatie kunstenaars is zich daarnaast sterk bewust van de valkuil van het exotisme en van de markt. Zij werken meer vanuit een subjectieve reflectie op hun dagelijks, door Westerse invloeden snel veranderend leven en zijn daarmee minder salonfähig. Zij kiezen ook eerder voor film of fotografie en andere media. De maatschappelijk culturele omstandigheden nu zijn deels vergelijkbaar met het Berlijn van vijf of tien jaar na de Wende. En wat niet oninteressant is, is dat de internationale kunstwereld regelmatig op bezoek komt. Dat spaart veel tijd en energie: wat je daar doet, wordt eenvoudiger veel sneller opgemerkt,

De interactie tussen kunst en samenleving lijkt een belangrijke leidraad.

Ja, dat is wel zo. De kunst die wij presenteren heeft te maken met culturele, sociale, economische en politieke aspecten die des te duidelijker aanwezig zijn wanneer mensen min of meer op een breukvlak leven. De in kunst verwerkte reflectie van het actuele leven waar de jongere kunstenaars middenin staan, is een belangrijke lijn. Inspirerend zijn locaties waar mensen hun antennes hebben uitstaan naar wat er maatschappelijk aan de hand is, of was, en dat weer artistiek interessant weten te verwerken, zonder dat het leidt tot puur politieke statements. Het heeft te maken met contrasten. In de jaren vijftig-zestig lag het contrast in de Westerse wereld ergens tussen traditie en vernieuwing, hoog en laag in de samenleving. Met het wegvallen van barrières is die contrastwerking er nu een van culturele verschillen. Wanneer je leeft op plaatsen waar zo'n breukvlak merkbaar is, zie je dat vrij veel mensen in je omgeving op die context reageren en dat ook visualiseren. Als curator gaat het mij in essentie om de omstandigheden waaronder kunst tot stand komt. Deze op kleine schaal te optimaliseren en het prikkelen van uitwisseling en discours is de functie van zowel BF als US-b. Dat maakt volgens mij interessante kunst optimaal zichtbaar.

www.buerofriedrich.org

www.universalstudios.org.cn

Vereniging Kunsten '92
Herengracht 62
1015 BP Amsterdam
telefoon (020) 4220322
fax (020) 4220400
e-mail: info@kunsten92.nl
website: www.kunsten92.nl

BESTUUR

Ad 's-Gravesande (voorzitter)

Jack Verduyn Lunel (vice-voorzitter)
directeur Koninklijke Academie Den Haag

Geert Van Itallie (penningmeester)
adjunct-directeur Paradiso

Truze Lodder
zakelijk leider De Nederlandse Opera

Jan Zoet
directeur Rotterdamse Schouwburg

Paul Koek
musicus, artistiek leider De Veenfabriek
Leiden

Emile Fallaux
journalist/ filmmaker/ hoofdredacteur
Vrij Nederland

Bart Visser
regisseur, beeld- en geluidskunstenaar

Peter Schrurs
directeur VPRO

Willem de Rooij
beeldend kunstenaar

Annelys de Vet
grafisch ontwerper

Rob Docter
directeur Berlage Instituut

Marion Schiffers
directeur Jongeren theater Nultwintig

Jan Raes
directeur Rotterdams Philharmonisch
Orkest

Geert Overdam
directeur Festival Boulevard Den Bosch

Jarrod Francisco
directeur Stichting LikeMinds

LEDENLIJST Academie Minerva (Hanzehogeschool, Faculteit der Kunsten), Akademie voor Kunst en Vormgeving 's-Hertogenbosch, AKI Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Alex d'Electrique, Amsterdam Sinfonietta, Amsterdamse Bach Solisten, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Amsterdams Uit Buro, ARCAM, ArhiNed, Armando Museum, Arti et Amicitiae, ASKO Ensemble, Associatie van Theaterinitiatieven, Associatie van Nederlandse Filmtheaters, 't Barre Land, Berlage Instituut, BIM, Bimhuis (Stichting Jazz in Amsterdam), Bodytorium, Bureau Menno Heling, Camerata Trajectina, Cappella Amsterdam, Carré, Cello Octet Conjunto Iberico, Centraal Museum, Centrum Beeldende Kunst Emmen, Centrum Electronische Muziek, Chabot Museum, Chassé Theater, Cinemien, Cinekid Amsterdam, Circomundo, Combattimento Consort Amsterdam, Conny Janssen Danst, Conservatorium Groningen (Hanzehogeschool, Faculteit der Kunsten), Conservatorium van Amsterdam, Contactorgaan van Nederlandse Orkesten, Cosmic, Crossing Border Festival, Cultuurnetwerk Nederland, Dance Works Rotterdam, Dansers Studio, Dansateliers, Dansgroep Krisztina de Châtel, Danstheater AYA, Danswerkplaats Amsterdam, DasArts, De Balie, De Beyerd, De Doelen, De Ereprijs, De Kleine Komedie, De Kunstconnectie, De La Mar Poppentheater, De Nederlandse Bachvereniging, De Nederlandse Jazzdienst, De Nederlandse Opera, De Nieuw Amsterdam, De Nieuwe Kerk, De Paardenkathedraal, De Rode Hoed, De Stilte, De Theatercompagnie, De Vrije Academie, De Wassen Neus, De Wetten van Kepler, De IJsbreker, Delta Ensemble, DIFA, Directie Overleg Dansgezelschappen, Dogtroep, Dr. Anton Philipszaal, Dutch Jazz Connection, Ebony Band, El Hizra - Centrum voor Arabische Kunst & Cultuur, ELS Inc., Ensemble Insomnio, EuNetArt, Europese Stichting Joris Ivens, Federatie Filmbelangen, Federatie Kunstuitleen, Federatie van Kunstenaarsverenigingen, Felix Meritis, Filmtheater 't Hoogt, Firma Riëks Swarte, Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, Fonds voor de Letteren, Fonds voor de Amateur- en Podiumkunsten, Fonds voor de Scheppende Toonkunst, Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing, Fontys Hogescholen Kunsten, Fotografen Federatie, Fra Fra Sound/ Fra Fra Big Band, Frascati, F.T.S. Tryater, Galerie Bond Nederland, Gasthuis werkplaats & theater, Gate Foundation, Gaudeamus, Gemeentearchief Amsterdam, Gemeentemusea Arnhem, Genootschap van Nederlandse Componisten, Grachtenfestival, Grand Theatre Groningen, Golden Palace, Groningen Dansstad, Groninger Museum, Growing up in Public, GVR, Haags Centrum voor Actuele Kunst, Haags Gemeentemuseum, Handtheater, Hans Hof Ensemble, Henneman Strijkkwartet / Tentet & Ab Baars Trio, Het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Het Brabants Orkest, Het Collectief, Het Concertgebouw, Het Filiaal, Het Gelders Orkest, Het Internationaal Danstheater, Het Maurits Binger Instituut, Het Mauritshuis, Het Mondriaan Kwartet, Het Muziektheater, Het Nationaal Pop Instituut, Het Nationale Ballet, Het Nationale Toneel, Het Rijksmuseum, Het Syndicaat, Het Toneelgezelschap Beumer en Drost, Het Veem Theater, Het Zuidelijk Toneel Hollandia, Historisch Museum Rotterdam, Hogeschool Maastricht, Hogeschool Rotterdam / Willem de Kooning Academie, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Holland Dance Festival, Holland Festival, Holland Symfonia, Huis aan de Amstel, Huis van Bourgondië, ICP Orkest, International Band Music Academy, International Documentary Filmfestival Amsterdam, International Film Festival Rotterdam, Ins Blau, Introdans, Jan van Eyck Academie, Jazz Orchestra of the Concertgebouw, Jeugdorkest Nederland, Jeugdtheater Amsterdam/ de Krakeling, Jeugdtheatergroep Burrp, Jeugdtheatergroep Dox, Jeugdtheaterschool Zuid-Holland, Joods Historisch Museum, Keesen & Co, KIK Productions, Koor Nieuwe Muziek, Koninklijk Conservatorium, Koninklijk Concertgebouworkest, Koninklijk Theater Carré, Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten Den Haag, Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaarsvereniging, Koninklijke Schouwburg, Kontrans, Koor Nieuwe Muziek, Koorenhuis centrum voor kunst en cultuur, Korzo Theater, Kröller Müller Museum, Kunst en Cultuur Drenthe, Kunst en Cultuur Noord-Holland, Kunstgebouw, Kunsthal, Kunstkanaal, Landelijk Centrum Amateurdans (LCA), Leo Smit Stichting, Letterkundig Museum, Limburgs Symphonieorkest, Los Bewegingstheaterwerkplaats, Lucent Danstheater, LUX Nijmegen, Luxor Theater, Maarten Altena Ensemble, Maastrichts Theaterensemble Het Vervolg, Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, Made in da Shade, Makadam Theater, Maritiem Museum Rotterdam, Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Mediamatic, Mondriaan Stichting, Mug met de gouden tand, Museum Catharijneconvent, Museum de Paviljoens, Museum het Kruihuis, Museum Jan Cunen, Museum Slot Loevestein, Museum Suriname, Museum Waterland, Muzenis, Muziekcentrum van de Omroep (MCO), Muziekcentrum Frits Philips, Muziekcentrum Vredenburg, MuziekGroep Nederland, Muzieklab Brabant, Muziekschool Amsterdam, Muziekschool Waterland, Muziektheater Festival, Nationaal Jeugd Orkest, Nationaal Pop Instituut, Nationale Reisopera, Nederlands Architectuur Instituut, Nederlands Blazers Ensemble, Nederlands Danstheater, Nederlands Filmmuseum, Nederlands Film Festival, Nederlands Fonds voor de Film, Nederlands Instituut voor de Animatiefilm, Nederlands Instituut voor Filmeducatie, Nederlands Jazz Archief, Nederlands Kamerkoor, Nederlands Literair Productie -en Vertalingenfonds, Nederlands Philharmonisch Orkest, Nederlandse Vakgroep Keramisten, Nexus Instituut, Nieuw Ensemble, Nieuwe Muziek Zeeland, Noord Nederlands Toneel, Noorderzon Festival, Opera Studio Nederland, Opera Zuid, Orgacom, Organisatie Oude Muziek, Orkater, Orkest De Volharding, Orkest van de Achttiende Eeuw, Orkest van het Oosten, Overstekend Wild, Paradiso, Passionate, Perdu, Proma/Rumbatà, Persmuseum, Platform voor Amateurkunst, Poetry International, Projectbureau Konings Kunst, Rabotheater Hengelo, Raduga Ensemble, Raras Buduya, RASA wereldculturencentrum, Raz/Hans Tuerlings, Ricciotti Ensemble, Rotterdam Festivals, Rotterdams Philharmonisch Orkest, Rotterdams Wijktheater, Rotterdamse Kunststichting, Rijksakademie van Beeldende Kunsten, Sandberg Instituut, Scapino Rotterdam, Scheepvaartmuseum, Schönberg Ensemble, Schönberg Kwartet, Schreeuw, Slagwerkgroep Den Haag, Splendor, Springdance Festival, Stadsschouwburg Amsterdam, Stadsschouwburg Nijmegen en Concertgebouw 'De Vereniging', Stadsschouwburg Rotterdam, Stadsschouwburg Utrecht, Stamina, Stedelijk Museum Amsterdam, Stedelijk Museum De Lakenhal, Stedelijk Van Abbemuseum, STEIM, Stella Den Haag, Stichting Actuele Muziek Brabant (STAMB), Stichting Almeerse Theaters, Stichting Amsterdams Kamermuziekcentrum De Suite, Stichting Architectuur Lokaal, Stichting Artisjok/Nul-twintig, Stichting Ateliers 63, Stichting Aurelia Saxofoonkwartet, Stichting Beeldende Amateurkunst, Stichting Buitenkunst, Stichting Centrale Discotheek, Stichting CREA, Stichting Date, Stichting De Appel, Stichting dOek, Stichting European Nederland, Stichting Fotografie Noorderlicht, Stichting International Folkfestival, Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA), Stichting Internationale Concerten en Werkgroepen, Stichting Intro, Stichting Jam, Stichting Kunst en Openbare Ruimte (SKOR), Stichting Lezen, Stichting M97, Stichting NedArt, Stichting Internationale Concerten en Werkgroepen, Stichting Stadsschouwburg en Philharmonisch Haarlem, Stichting Strijkkwartetten Nederland, Stichting The Amsterdam Baroque Orchestra, Stichting The Pighting/ The Lunatics, Stichting Unisono, Stichting Vrouw en Muziek, Stichting WMC Kerkrade, Stichting Yo!, Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, Stimuleringsfonds voor Architectuur, STIP-Producties, STOA, Stroom HCBK, Studio's Onafhankelijk Toneel, Submarinechannel, SVP-Kunst, Tamar Muziektheater, Teylers Museum, The Amsterdam Summer University, The CODA Consultancy, Theater aan het Spui, Theater Artemis, Theater Benjamin, Theater De Citadel, Theater De Engelenbak, Theater Gnaffel, Theater Instituut Nederland, Theater Kikker, Theater Lantaren/Venster, Theaterbureau Slot, Theaterbureau Zimihc, Theatercombinatie Bellevue/Nieuwe de la Mar, Theaterfestival Boulevard, Theatergroep Carver, Theatergroep Delta, Theatergroep Drie Ons, Theatergroep Suver Nuver, Theatergroep Vis à Vis, Theaterproductie Rotterdam/RO-Theater, Theaters Diligentia & PePijn, Theaterwerkplaats Generale Oost, Theater Zeebelt, Toneelgroep Amsterdam, Toneelacademie Maastricht, Toneelgroep Oostpool, Toneelschuur Producties, Totaal/de Kazerne, Terschellings Oerol, Uit in Vlissingen, Utrechts Centrum voor de Kunsten, V2, Van Gogh Museum, Vereniging Haagse Kunstkring, Vereniging Jeunesses Musicales Nederland, Vereniging Muziekscholen Overleg Noord-Holland, Vereniging Nederlandse Muziek Ensembles, Vereniging Nederlandse Poppodia, Vereniging Schrijvers en Vertalers, Vereniging van Openbare Bibliotheken (NBLC), Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, VERES, Virtueel Platform, VIVID Vormgeving, Vrienden van het Filmarchief, Waag Society, Walter Maas Huis, Warner en Consorten, Westergasfabriek B.V., Willem Breuker Collectief, Wintertuin, Witte de With, Xenakis Ensemble, Zeeland Nazomer Festival.